

Vint anys d'activitat surera

Ramir MEDIR.

Memòries de l'activitat surera (1939-1959).

Pròleg d'Àngela Martí i Josep Espadale.

L'Estoig. Publicació del Museu del Suro de Palafrugell, núm. 3.

Setembre 1993.

Aquesta obra pòstuma de Ramir Medir (Palafrugell 1888-1974) era un mecanoscrit inèdit –l'original és en castellà– on es reflecteix l'activitat de l'anomenada *Oficina Delegada de Palafrugell del Sindicato Nacional de Madera y Corcho*, que funcionà entre 1939 i 1959, precisament els límits cronològics d'aquestes memòries. L'autor n'era el secretari i, ocasionalment, el cap. Ramir medir va publicar, entre d'altres, una quarantena d'articles referits a aquesta activitat; destaca especialment la seva *Historia del Gremio Corchero*.

Les *Memòries*... se situen cronològicament en l'època de l'anomenada *autarquia*. L'opció autàrquica ha estat considerada la continuació de l'economia «de guerra» amb l'aplicació de molts hàbits de caràcter militarista en la seva direcció i pautes de funcionament. Els economistes acorden la data de 1959 com la del canvi d'orientació en la política econòmica de l'Estat. L'arribada dels tecnòcrates portà transformacions, com la fi de l'aïllament econòmic i l'inici d'una recuperació paral·lela, encara que retardada, a la resta de països europeus.

Medir començà la redacció el 12 de febrer de 1939, amb la represa de les activitats industrials després de la guerra, i acabà el 1959, quan es publicà el Decret-Llei d'ordenació econòmica, l'anomenat Pla d'Estabilització. Els sindicats desmantellaren l'Oficina de Palafrugell que es transformà en el *Grupo Provincial de la Industria y el Comercio del Corcho*, precedent de l'actual *Associació d'Empresaris Surers*.

Una lectura atenta d'aquesta memòria ens permet, a més de valorar-la com a crònica, seguir l'evolució de diversos esdeveniments i de les lluites i dificultats

que els surers tenien per continuar les seves activitats. Qüestions ben diverses lligades a la marxa quotidiana de l'activitat surera, com el funcionament del sistema sindical, canvis de denominacions, de càrrecs, de persones, les crisis, l'atur, viatges, assemblees, les restriccions elèctriques (fins al març de 1951), les dificultats per aconseguir l'arpillera o els diversos productes químics necessaris per a la fabricació (àcid oxàlic, parafina, glicerina, caseïna, ganivetes, etc.), són aspectes diversos que la lectura atenta d'aquesta obra ens permet d'anar seguint. Una qüestió esmentada en un lloc pot ser seguida dies, setmanes o mesos més endavant, això li dona un important valor documental.

Cal esmentar la cura en la transcripció de la documentació, qualitat que ja havíem observat en la seva *Historia del Gremio Corchero*, tot i que en aquella mancava, a vegades, l'exacta localització documental. Cal remarcar que la redacció i publicació de la seva obra més

coneguda és contemporània a la redacció d'aquestes memòries. A través dels textos veiem l'autor com una persona ordenada i amb la voluntat de ser equànime i objectiu a l'hora de les valoracions. Per això la majoria de les afirmacions de tipus professional les acompanya de documents, (qüestionaris, estadístiques...). Es mostra molt crític quan comenta, precisament, la resistència passiva dels protagonistes per col·laborar quan un organisme oficial li demana estadístiques. Les inexactituds o falsificacions en les estadístiques i en les demandes de primeres matèries podrien respondre a l'assignació d'un contingent («cupò») superior amb el qual es podria traficar en el mercat tigre? En el cas del tèxtil està demostrat, entraven a les estadístiques els telers vells i avariats per assegurar unes quantitats més grans de primera matèria. Seria homologable aquest fet en la indústria surera?

Aquests comentaris podrien obeir al seu zel de funcionari estricte que no pot fer la seva feina per la manca de col·laboració dels implicats. És molt dur i crític amb els responsables de l'activitat surera.

Les opinions personals de l'autor les trobem referides a l'àmbit de les vivències i dels comentaris de decisions preses per diversos organismes. Els comentaris de Medir reflecteixen sovint el gran coneixement que tenia de la psicologia dels surers i de les condicions en les quals es desenvolupava la indústria. Es mostra crític i molt dur en ocasions.

Segons ell, la cultura del país és molt deficient. En el cas dels propietaris de suredes constata la dificultat que tenen molts per fer la declaració escrita. Lamenta que la seva obra *Historia del Gremio Corchero* no ha interessat a una part dels surers. Perquè «... algú ha gosat dir que és car i ha demanat que l'hi deixin altres que

l'han comprat. Compren a proporció molt més les persones alienes al gremi i els surers estrangers», (desembre de 1953, pàg. 84).

L'autor, ja sigui per l'època o per la posició que ocupava, no fa referències explícites sobre la situació de la indústria després de la guerra o la recuperació dels béns després de desmuntar les col·lectivitacions. Tampoc de la reducció de la mà d'obra ni de jornada que hi havia cap al 1939-1940. Sabem pels *Manuale d'Acords* d'alguna població surera l'existència d'una profunda crisi entre 1944-1945 que Medir esmenta de passada. Els comentaris sobre la II Guerra Mundial no sovintegen, només algunes conseqüències que s'han de llegir entre línies sobre la repercussió en la indústria. Sembla que alguns capítols on es reflectien les intrigues entre diversos personatges, a causa de diferències personals i d'opinió respecte com s'havia de regir el destí de la indústria, van ser suprimits pel propi Medir (nota núm. 51, pàg. 84).

Aquest és un breu comentari després d'una primera lectura de les *Memòries*. En una obra d'aquestes característiques, on l'element documental és protagonista, cal una lectura detallada i atenta per aprofitar al màxim les dades que s'hi ofereixen i interpretar-les adequadament.

En general, l'obra de Medir continua essent vàlida, passats els anys, especialment com a documentació o com a interpretació dels fets viscuts per un protagonista de primera fila com ell. Crec que amb la publicació del present treball, els estudiosos d'aquest període de la nostra història disposaran d'un material de primera mà. Les *Memòries*... seran referència obligada i segurament el punt de sortida d'altres articles que completaran, actualitzaran o valoraran el seu contingut. Amb en Ramir Medir, estudiós del suro, a partir d'avui encara més, tenim un deute.

Tot i que ja hi estem acostumats dels anteriors números de *L'Estoig*, cal remarcar que el material gràfic destaca per la seva riquesa i oportuna col·locació en relació amb el text. Modestament vull animar els responsables de la publicació de *L'Estoig* i les institucions que amb el seu ajut econòmic hi contribueixen, perquè continuïn en aquesta línia de qualitat de la revista, tant pel que fa als aspectes formals com al seu contingut.

Santi Hernández i Bagué

Ensenyament i canvis socials

BUSQUETS, Joan; MOLERO, Josep.

L'ensenyament a Palafrugell,

Col. 1 *Quaderns de Palafrugell*, 1,

Ed. Ajuntament de Palafrugell - Diputació de Girona,

Girona 1993, 151 pàgines

L'Ajuntament de Palafrugell enceta amb aquest llibre una nova col·lecció de quaderns d'història local, en conveni amb la Diputació de Girona, tal com vénen fent altres municipis. Aquest tipus d'iniciatives denoten l'evident creixement de la història local i la seva renovació. Aquest fenomen es produeix, en bona part, a redós de l'increment de professionals amb formació universitària, i també, és clar, d'una millor infraestructura per a la investigació (arxius municipals accessibles i ben atesos, per exemple). La creació de la Universitat de Girona, previsiblement, pot encara acreixar aquest important volum de recerques d'àmbit local. Aquesta modernització de la historiografia local té la seva importància, tot i que cal estar atents a no ser arrossegats pel pendent de la manca de rigor o de la trivialització. Seria un mal servei als ciutadans i una despesa sumptuària injustificada el que les institucions publiquessin sense criteri.

Val a dir, ja d'entrada, que els *Quaderns de Palafrugell* s'entreen amb una obra interessant. La monografia de Joan Busquets i Josep Molero sobre l'ensenyament a Palafrugell és el resultat de moltes hores, durant força anys, de recerca. L'obra està escrita amb un estil amè i planer. El text està ben ordenat, sistematitzat, amb un breu resum a l'encapçalament de cada capítol i amb quadres estadístics i testimonis documentals contemporanis als marges o al final del capítol. La presentació és acurada, i hi abunden les il·lustracions i fotografies, que de segur seran un bon al·licient per incitar a la lectura de l'obra, i són en tot cas un magnífic complement al text.

L'obra s'enceta amb algunes notícies sobre els «mestres de minyons» i els «mes-

tres de gramàtica» de l'Antic Règim, des de començament del s. XVII fins a l'inici del XIX. Tot seguit els autors enfoquen l'anàlisi del peculiar procés d'implantació del liberalisme al nostre país. Aquestes planes són especialment interessants perquè posen de relleu, a partir de la realitat concreta de Palafrugell, la debilitat de la instauració de l'estat liberal a Catalunya, i el desequilibri existent entre unes propostes moderament modernitzadores i la seva plasmació pràctica. La mediocritat de la implantació del model d'estat liberal, en bona part a causa de la insuficiència presupostària i la mediatització dels poders municipals, és patosa en l'àmbit escolar. Les limitacions de tota mena no permeten garantir la difusió generalitzada d'un projecte d'estat-nació que propiciés la cohesió social. D'aquí, també, la primacia de les iniciatives escolars particulars, i la situació gairebé sempre a contrapeu de l'escola pública (edificis insuficients, sous dels mestres a la baixa, aules excessivament massificades...). Tanmateix, per saber l'abast real de l'escolarització trobem a faltar algunes dades més precises respecte a l'analfabetisme, que de ben segur era molt alt; les úniques anotacions en aquest aspecte són les sovintejadades referències a l'absentisme escolar.

Sobresurt, també, a l'obra la recomposició de la presència i influència de l'Església al si de la nova societat, com a instància educativa de les classes dirigents, sobretot a partir de la Restauració. En seran testimonis el nou col·legi de les Carmelites i el col·legi dels Maristes. D'altra banda, en el cas de Palafrugell, també apareixen alternatives més genuïnament liberals, burgeses, i també d'altres de caire radical. En efecte, el llibre destaca la relació entre el progressisme i la difusió de l'educació, més enllà sovint de l'ensenyament reglat. Els republicans, fugaçment